

Prof. PhDr. Jiří Frajdl, CSc.

Protektorátní kolaborantské a fašistické organizace 1939–1945

Studijní texty

Strategický záměr

V otázce kolaborantských a fašistických organizací se nacistické Německo řídilo svými strategickými a taktickými představami o vývoji politické situace v českomoravském prostoru. Z hlediska strategického realizovalo opatření k trvalému začlenění českých zemí do německého státu, ale současně tu působila na vývoj řešení mezinárodní situace. Protektorát Čechy a Morava vznikl před vypuknutím druhé světové války. Sám A. Hitler měl zájem v budoucnosti získat za spojence, zejména v tažení proti SSSR, také menší evropské státy Rumunsko, Maďarsko, Bulharsko, Finsko, Slovensko, když se nezdařil krátký pokus o získání Jugoslávie. Současně z hlediska taktického se nacisté stali oběťmi vlastní propagandy, když tvrdili, že prezident E. Hácha dobrovolně požádal o obsazení západní části československého státu. Dokonce měli v záloze tvrzení, že tak učinil ze strachu z komunistů, kteří právě v tu dobu chtěli udělat státní převrat, což odporovalo pravdě, ale pro jistotu v akci Gitter gestapo za pomoci českého četnictva zatklo v prvních dnech okupace v Čechách 4 376 komunistů a na Moravě 2 019. Současně to byl preventivní úder gestapa proti odboji s cílem získat přehled o situaci. Česká pravice orientovaná fašisticky zásah uvítala a vynikající právník E. Hácha neprotestoval, ač věděl, že k žádnému povstání nedošlo a komunistická strana byla již 9. října 1938 zakázána na Slovensku a 27. prosince 1938 vyhláškou ministra vnitra Beranovy vlády rozpuštěna. Česká pravice tento krok vzájemné spolupráce s nacistickým režimem uvítala. Za uvedených okolností však nebylo možno v plošném rozsahu uplatnit rasovou teorii proti českému národu, perzekuční formou ho likvidovat a protektorátní administrativu zcela zrušit. Vyvolalo by zděšení u budoucích spojenců Německa a nedůvěru v Hitlerova slova, že vzal český národ do ochranné péče. Navíc nebyl k dispozici žádný prostor, kam by bylo možno Čechy vystěhovat, vítězné tažení na východ se ještě nekonalo.

Objektivní situace chránila český národ víc než jiné faktory. Německo k úspěšnému vedení války potřebovalo český průmyslový komplex a ten by neměl cenu bez pracovních sil. A. Hitler věděl, že bude potřebovat na frontě každého vojáka a nemohl uvolnit dostatek svých sil k produktivní výrobě a k využití výrobní kapacity českých zemí. Stačí si uvědomit, že pracovní mobilizace nařízená okupantem v roce 1941 platila pro všechno obyvatelstvo v produktivním věku. Jen počet dělníků se zvýšil z 1 332 000 v roce 1939 na 1 701 000 osob do roce 1944. Počet všech zaměstnanců ve stejné době vzrostl z 1 895 000 na 2 429 000. V zemědělství a lesnictví se zvýšil počet zaměstnaných osob o 250 000 a dosáhl 39 % ekonomicky aktivního obyvatelstva. V kovoprůmyslu, tak důležitém pro vedení války, vzrostl počet zaměstnaných osob o 124 %. Češi zařazení do leteckého průmyslu tvořili nepominutelnou složku. Ve 135 závodech u nás i za hranicemi protektorátu pracovalo 141 000 Čechů. Protektorát navíc platil ještě Německu 42,3 miliardy korun za „ochranu před vnějším nebezpečím“. České země byly také zdrojem pracovních sil

pro totální nasazení v Německu. Prvních 50 000 osob odešlo do Německa již v roce 1939, nebyl to dobrovolný odchod, bylo jim sděleno, že nedostanou podporu v nezaměstnanosti. V roce 1940 pracovalo v Německu 120 000 Čechů, v roce 1943 to bylo již 250 000 osob a v dubnu 1944 dokonce 401 763 mužů. Celkem se na práci v Německu, případně v okupovaných zemích, vystřídalo více jak 600 000 osob. Dalších 40 000 mladých chlapců bylo nahnáno v lednu 1945 na kopání zákopů na Moravu a do Rakouska. Uvedené počty pracovních sil nemohl A. Hitler uvolnit ze své armády, nehledě na vyrobenou produkci. Z tohoto hlediska mělo nacistické vedení zájem na kolaborantských organizacích, zajišťujících pracovní nasazení, nejen o politické dění a tzv. výchovu k říšské myšlence. Proto zájem o Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě, Národní souručenství, Národní odborovou ústřednu zaměstnaneckou, Svaz zemědělství a lesnictví, Veřejnou osvětovou službu a další menší organizace.

Nacistický okupační a bezpečnostní aparát věděl, že proti německé nadvládě se postaví hnutí odporu a odbojové organizace. Z toho plynul zájem bezpečnostní služby, gestapa, německé armády, nacistické strany o dobrovolné české fašistické organizace, které by jednak vytvářely nátlak na protektorátní administrativu a spolupracovaly by i v konfidentských službách. Také jejich propagandistická aktivita v kolaborantském duchu byla vítána, stejně jako další aktivity v kultuře, osvětě a v tělovýchově, pokud sloužily okupační moci. A. Hitler chtěl mít i u nás zálohu, o kterou by se mohl opřít, kdyby z nějakých důvodů selhala oficiální složka kolaborace. Tak si počínal i v Rumunsku, kde podporoval Železnou gardu proti oficiální vládě, stejně jako v Maďarsku, kde po selhání Horthyho dopomohl k moci Šípovým křížům vedeným majorem Szálasim, na Slovensku mohla být využita Hlinkova garda, v Bulharsku Cankovova organizace.

I když to měl A. Hitler takto chytře a takticky zajištěno, přece jen nechal vypracovat plány na strategické řešení, které se připravovalo již během války, ale v plném rozsahu mělo být realizováno až po německém vítězství. Podobně Hitler plánoval a do značné míry i uplatnil plán na likvidaci židovského obyvatelstva a neexistuje jediný důkaz, že by nacisté odvolali své plány na likvidaci českého národa. Naplánované akce nikdy a nikdo z představitelů nacistické říše neodvolalo. To jen vítězná mocnost znemožnila genocidu českého národa.

První návrhy na konečné řešení české otázky najdeme v okruhu henleinovských aktivistů kolem K. H. Franka a K. Henleina. Nechal se o nich informovat generál E. Friderici, zařazený do služeb říšského protektora a k 12. 7. 1939 vypracoval první koncepční řešení na likvidaci českého společenství a odstranění vedoucí vrstvy v českomoravském prostoru. Počítal s vystěhováním dělníků do Německa, kde by došlo k jejich germanizaci a současně měla být česká země kolonizována německými osadníky. Podstatná část národa se měla vystěhovat mimo území Říše. Kam, to byla ovšem otázka a z okruhu kolem Bati vyšla myšlenka, že by to mohlo být do jihoamerické Patagonie.

Další plán se modifikoval kolem K. Henleina a vycházel z nutnosti rozrušit českou územní jednotu historických zemí a jednotlivé regiony přiřadit k nejbližší německé župě a okamžitě zahájit germanizaci. Návrhy na euroregiony, složené z českých a německých okresů se tomu až nápadně podobají. Protektorát měl být ještě během války likvidován a Češi by tvořili v každé německé župě jen menšinu obyvatel a tím by zanikla i potřeba celonárodních ústavů, institucí a organizací – Národního muzea, Národního divadla, českého filmu, celostátních novin, tělovýchovných organizací apod. Oponenti však upozorňovali, že germanizace a konečné řešení české otázky se musí dít podle jednotného plánu, což župní zřízení nemuselo zajistit, a mělo být

vedeno jen z jednoho centrálního místa. Uváděly se i důvody ekonomické a využití pracovních sil. Nacistické řízené hospodářství volalo po centrálním řízení. Říšský protektor K. Neurath se do plánování iniciativně zapojil. K. H. Frankem vypracovaný plán byl odeslán do Berlína 31. 8. 1940 k Hitlerovu rozhodnutí. Počátkem října 1940. A. Hitler návrhy schválil. Protektorátní koloniální systém měl být ponechán po dobu války. Rasově vhodní Češi měli být germanizováni, rasově nevyhovující vystěhováni a nespokojenci s germanizací fyzicky likvidováni, zejména příslušníci inteligence a kněží. Doporučovalo se tzv. „zvláštní zacházení“, tedy smrt bez soudního projednání. Zvláštní nacistické komise měly rozdělit české občany do různých kategorií a tím předurčit jejich germanizaci, vystěhování či usmrcení. Předpokládalo se uplatnění rasových zásad a také se zkoumala ochota ke kolaboraci a k poněmčení. Proto se trpěly kolaborantské organizace a gestapo spolupracovalo i s českými fašisty.

S komplexní konkretizací konečného řešení české otázky přišel 2. října 1941 R. Heydrich na poradě nejvyšších představitelů okupačního režimu. Hlavní rasový a osidlovací úřad SS v Berlíně stanovil, že 45 % českého národa lze germanizovat, 40 % bylo označeno za nevyrovnané míšence určené k vystěhování a 15 % bylo rasově cizí a tedy se počítalo s jejich likvidací. Současně měly být české země osídleny německým obyvatelstvem, za tímto účelem se již konfiskovala česká půda, Obdobné plány byly vypracovány i pro Polsko, Ukrajinu, Bílou Rus a Rusko. První vlna německých kolonizátorů byla proponována na 8 milionů Němců. Na jaře 1942 začal rasový soupis českých občanů a byl maskován zdravotnickým vyšetřováním TBC, současně se zjišťovaly rasové předpoklady. Ideové předpoklady bylo možno získat z členské evidence kolaborantských organizací. Počítalo se i s tím, že čeští poštáči a železničáři nasazení na práci v Německu budou trvale usídleni ve větších německých městech, zejména když prokázali znalost služebního jazyka (němčiny) a pracovní horlivost. Také dělníkům klonícím se k říšské myšlence a k nacismu měla být poskytnuta podobná možnost, obdobně i členům technických pomocných oddílů, hasičům apod.

Zkoumání dalších profesních skupin pokračovalo a přihlíželo se přitom i k veřejnému mínění, zjišťovanému prostřednictvím nacistické strany, gestapem a bezpečnostní službou. U poštovních zaměstnanců a železničářů byl na závalu vysoký počet zatčených pro sabotáž a diverzní akce. U technických služeb bylo zase příliš mnoho příslušníků inteligence, studentů vyšších ročníků středních škol. Sudetská župa podávala po linii nacistické strany nejostřejší protičeské názory s žádostmi, aby Čechům nebyla poskytována žádná úleva, dokonce ani kolaborantům. Čeští kolaboranti vadili, na jejich místech by se nejraději při správě českých zemí viděli pohraniční Němci. Po atentátu na R. Heydricha byla centrální místa v Berlíně přímo zaplavena sudetoněmeckými žádostmi o konečné řešení české otázky. Ze směrodatných míst přicházely informace, že navržené 15 % fyzické vyhlazení Čechů je již naplňováno množstvím poprav v rámci stanného práva. Věrnost říšské myšlence měli Češi prokázat na frontě a dodnes je v krajanských sudetoněmeckých spolicích kritizováno „privilegium“, že Češi nemuseli do války. Háchova oficiální kolaborace byla předmětem kritiky. Vznikla totiž obava, že pod vedením E. Háchy si Češi svými pracovními výkony vyslouží u Hitlera alternativu při konečném řešení české otázky, pochopitelně, že jen za situace, že Německo válku vyhraje. Perzekuce Čechů v pohraničí často předcházela rozhodnutí berlínské centrály v řešení národnostní otázky a ze strany K. Henleina a K. H. Franka byla tato politika vydávána za žádoucí experiment. Vedení NSDAP v Liberci nejbouřlivěji uvítalo a podporovalo první reálné kroky ke germanizaci českých zemí, když zřizováním vojenských cvičišť měla zabraná plocha posloužit jako území pro německou kolonizaci. Německá kolonizace si vynutila vysídlení 248 českých vesnic a osad a postihla 80 000 českých obyvatel

vyhnaných při evakuaci. Němci tím získali 79 000 ha půdy a v další etapě se počítalo se záběrem 16 000 selských usedlostí o rozloze 550 000 ha půdy. Byla také naplánována pásma osídlení, aby český národ musel žít v izolovaných regionech, obklíčených německými kolonizačními vesnicemi. Obrat na frontě nedovolil uvedené záměry realizovat a nenašel jsem jediný dokument, který by nabádal k dobrým sousedským vztahům mezi Čechy a Němci, zato nenávisti zde bylo nahromaděno na několik století dopředu.

Souběžně s vyvlastňováním půdy probíhala také germanizace českého průmyslu. Jen říšské závody H. Göringa uchvátily 80 společností s více jak 150 000 pracovníků a v kovoprůmyslu drželi Němci tři pětiny akciového kapitálu. Kapitálová účast německých bank a podniků dosáhla desetinásobku z roku 1938. Němci vlastnili koncem roku 1944 již 40 % celkového úhrnu českého kapitálu. Napomohla k tomu též arizace židovského majetku. Zde však vznikl problém. Čeští fašisté se domáhali podílu na vyvlastnění židovského majetku, ale na tom neměli nacisté zájem. A finančně slabé fašistické organizace se nemohly propagačně prosadit. Jen několik málo českých fašistických aktivistů, žijících ve smíšeném česko-německém manželství dostalo nějaké drobtý ze stolu (např. Bulva z Dolního Újezdu).

Aktivistické a fašistické organizace

- I. Oficiální kolaborantské organizace
- II. Dobrovolné fašistické organizace

Oficiální kolaborantské organizace

Kolaborantské organizace vytvořené protektorátní administrativou a povolené okupační moci směly působit jen za předpokladu, že budou souhlasit se začleněním českých zemí do německého nacistického státu, nebudou protiněmecké a protinacistické a finančně budou zajištěny z českých zdrojů. Nekompromisní přijetí nacistické ideologie se nevyžadovalo, pouze výchova k říšské myšlence a programová aktivní spolupráce. Fašistická ideologie byla ponechána dobrovolným českým fašistickým organizacím k plnění úkolů nátlakové skupiny vůči oficiální protektorátní administrativě, fašistické organizace byly alternativou v kolaborantském systému a zdrojem informací pro bezpečnostní a perzekuční aparát.

Národní souručenství (NS)

Národní souručenství byla nacisty povolená politická organizace na okupovaném území Čech a Moravy. Vyrostlo ze dvou odlišných pramenů. Z touhy pravicového politického spektra po sjednocení českého národa do jedné silné strany a z pragmatických potřeb vojenské okupační civilní správy. Do 15. 4. 1939 byla výkonná moc svěřena německé armádě v čele s generálem Brauchitschem. V Čechách měl rozhodující moc generál J. Blaskowitz se šéfem civilní správy K. Henleinem a na Moravě převzal výkon moci generál S. W. Litz a civilní správu vedl J. Bürckel.

A. Hitler i německá armáda si byla vědoma, že Beranova vláda a prezident E. Hácha zajišťují v okupované zemi klid a bezproblémovou výrobu. Kontinuita moci

měla pro ně cenu zlata, umožňovala do služeb okupace zapojit dosavadní mocensko-politický systém, včetně policie a četnictva, a zaměřit ho ve prospěch Německa. A. Hitler neměl dobré mínění o roztříštěných a početně malých fašistických organizacích českého původu, byly přece jen na okraji společnosti. Navíc znal potíže, které měl se svými oddíly SA. Byly dobré pro boj s politickým protivníkem, nástrojem teroru, ale jemný mechanismus státního stroje jim nemohl svěřit. Čeští fašisté neměli dostatek odborníků, jejich autorita byla malá a německá armáda se obávala, že by za jejich vlády ani vlaky nejezdily.

Proto již 17. 3. 1939 bylo z německých míst sděleno, že se nebude trpět vměšování kohokoliv do veřejné výkonné moci, kromě okupačních orgánů. Generál Walter von Brauchitsch to řekl jadrně: „Jako vykonavatel moci zakazuji každé zasahování jedinců a organizací v protektorátu do správy spolkového života a hospodářství...“

Obě dosud existující politické strany, Strana národní jednoty a Národní strana práce, se koncem března 1939 ukázněně rozpustily a své členy vyzvaly ke vstupu do Národního souručenství, což nacistům imponovalo. Vedoucí představitelé okupační moci věřili, že masová česká organizace povede český lid ke spolupráci s Německem a podpoří politiku E. Háchy. E. Hácha chtěl Národním souručenstvím dokázat, že má vliv na českou společnost a chtěl se podílet na výkonu moci. Sám se prohlásil za vůdce Národního souručenství, což působilo směšně. Vládním usnesením bylo Národní souručenství 6. dubna 1939 prohlášeno za jediné politické sdružení českého národa. Za členy této pseudostrany se přihlásili v totalitní většině všichni členové předmnichovských a pomnichovských politických stran, což byl morální krach českého demokratického vývoje, byť mnozí měli iluze o semknutosti národa pod tlakem germanizace. Koncem roku 1939 mělo Národní souručenství již 4 092 308 členů a bylo vůbec největší politickou stranou v českých dějinách. Jen malé fašistické organizace vstup odmítaly, NS se jim zdálo málo proněmecké. Nacisté byli ochotní tolerovat NS jen jako konformní organizaci, která svými aktivitami převychová český národ podle potřeb nového státoprávního uspořádání. Z biologického hlediska se upozorňovalo, že organismus, který se nedokáže přizpůsobit, zanikne.

Ve vývoji NS snadno rozeznáme několik výrazných vývojových etap. Oficiálním posláním NS měla být loajální garance spolupráce s okupanty, kteří to ve své vedoucí složce vítají, dostávalo se jim tím potvrzení, že protektorát vznikl dobrovolnou cestou a v cizině se bylo možno chlubit i vysokým počtem členů NS. O skutečných náladách se toho v zahraničí moc nevědělo. S vlivem háchovšiny zápasil i v exilu prezident E. Beneš a atentátem na R. Heydricha chtěl prokázat mimo jiných důvodů, že český lid nesouhlasí s okupací. Vlastenecky orientovaná část členů NS se snažila z této organizace vytvořit základnu na obranu protektorátní autonomie a některé složky byly využívány domácím odbojem. Největší autoritu měl prezident E. Hácha a jeho Národní souručenství v období od září 1939 do přepadení SSSR 22. června 1941. Česká veřejnost byla zklamána postojem Francie a Velké Británie v době mnichovského diktátu, kdy se prokázalo, že ČSR byla likvidována za pomoci bývalých západních spojenců, kdy se neosvědčila solidarita demokratických států a pro náš stát nebylo v kapitalistickém světě místo. Z demokratického tábora jsme byli dáni na pospas nacistickému Německu a ve fašistickém bloku kapitalistických států (Německo, Polsko, Maďarsko, Itálie) nás čekala jen likvidace. Po útoku na Polsko se prokázalo, že ani později v září 1939 neměl Západ dost sil Polsku efektivně pomoci. Po okupaci Dánska, Norska, Belgie, Nizozemí a po pádu Francie (1940) se jevila Háchova politika jako pragmatická. Německo se stalo hegemonek v Evropě a naděje, že samotná Velká Británie porazí Německo byla malá, zatím anglická vojska prohrávala v Norsku,

v Řecku a USA s SSSR nebyly ještě účastníky války. Háčovu cestu do Berlína formálně potvrzovala skutečnost, že se v první polovině roku 1939, po 15. březnu 1939, nepodařilo vytvořit protinacistickou koalici (Francie, SSSR a Velká Británie) pro odpor Polska pustit sovětskou armádu k hranicím Německa. A. Hitler využil tohoto krachu a nabídl SSSR pakt o neútočení v srpnu 1939. Pravicově orientovaná část NS v tom viděla další potvrzení správnosti politiky E. Háchy a NS. Komunisté jen s obtížemi vysvětlovali v ilegálním tisku tuto smlouvu a český lid spíše intuicí věřil, že Moskva volila pakt o neútočení z důvodů taktických a dříve nebo později se stejně utká s nacistickým Německem. E. Hácha, ale ani vedení NS si neuvědomili sílu objektivní situace. Když se ve světovém měřítku nepodařilo v letech 1936–1939 vytvořit protifašistickou koalici (viz útok na Etiopii, španělskou občanskou válku, zábor Albánie, připojení Rakouska, likvidace ČSR) musel se SSSR starat sám o sebe, nikdo by mu nepomohl. Na čínsko-sovětských a korejsko-sovětských hranicích stály japonské divize vyvolávající krizové střety a válku na dvě fronty, proti Německu a současně i proti Japonsku si Moskva nemohla dovolit, neměla na to dost sil. Výrobní kapacita Německa rostla nepřekonatelným tempem, vždyť si stačí uvědomit, že 15. 3. 1939 za jeden den získal A. Hitler zadarmo výzbroj pro více jak 40 divizí. V roce 1938 získal produkci Rakouska, v roce 1939 kapacitu ČSR, Polska, v roce 1940 Dánska, Norska, Belgie, Holandska, Francie a k tomu disponoval i výrobky ze spojeneckých zemí, ze Slovenska, Chorvatska, Bulharska, Rumunska a po přepadení Jugoslávie a Řecka měl za sebou téměř celou Evropu, včetně fašistických režimů ve Španělsku a v Portugalsku. Takovému nárůstu moci, vojenské a ekonomické síle mohla Moskva čelit jen smlouvou o neútočení a po roce 1941 i dočasnou ztrátou svého území a velikými obětmi na lidských životech.

Jakmile v roce 1941 vstoupily do války Spojené státy přepadené Japonskem a napadený SSSR, autorita E. Háchy a NS okamžitě klesala a prakticky se nezastavila až do konce války. Český lid již věděl, že Německo bude poraženo a cesta programové oficiální kolaborace je zbytečná a nežádoucí. K této základní příčině úpadku háčovštiny přispěl také okupant.

Nejvyšší nacistická místa byla nad Národním souručenstvím v rozpacích. Na jedné straně masovou podporu kolaborantské spolupráce s okupačním režimem mohly vítat, jak jinak. Na druhé straně perspektivní záměr germanizovat, vystěhovat a likvidovat český národ velel sledovat jiný postup. A. Hitler příliš nevěřil, že český národ semknutý v roce 1938 kolem myšlenky obrany republiky, věřící v demokratické tradice najednou během několika dnů změni orientaci směrem ke spolupráci s Německem. Válku chtěl vybojovat vlastními silami, navíc uvěřil legionářské tradici, že by většina českých vojáků na frontě zběhla a nábor dobrovolníků slibovaný fašistickými organizacemi nebyl nijak efektivní. Nechtěl si také vytvořit sociální vrstvu osob, kterým by byl, třeba jen formálně, vděčil za pomoc ve válečném tažení. Musel by na ně brát určitý ohled, to nechtěl a nemohl vzhledem ke strategickému programu na likvidaci českého národa. Ostatně měl jednu nepříjemnou zkušenost. Když posílal starší německé Židy do plynu, mnozí měli na hrudi vysoká válečná vyznamenání z první světové války, někteří byli i důstojníky německé císařské armády a konfidenti mu hlásili, že tato skutečnost působí negativně i na strážce SS a na příslušníky gestapa.

Na jedné straně NS vytvářelo iluze o kolaborantské spolupráci, na druhé straně byly podporovány protičeské nálady zejména v sudetoněmecké župě. A. Hitler měl zájem o pracovní nasazení, ne o vojáky, i když dodnes odsunutí Němci považují nenasazení Čechů na frontu za nemístné privilegium. Na osud NS měly vliv také gestapo a bezpečnostní služba. Gestapo zjišťovalo, že 93 % všech zatčených odbo-

jářů si v roce 1939 řeklo o legitimaci NS, byť jejich členství bylo často jen formální. Z řad placeného aparátu NS bylo zatčeno 137 funkcionářů, z toho 21 tajemníků a z nich bylo 41 popraveno nebo umučeno v koncentračních táborech. Popravení vysokoškolští studenti z listopadu 1939 byli až na jednu výjimku také členy NS. Bývalý plukovník zpravodajského oddělení čs. armády Šimon Drgač a generální tajemník NS byl v roce 1939 zatčen a do konce války vězněn. Češi v NS sáhli po tradiční zkušenosti a uplatnili ji také za této situace, když poznali germanizační cíle okupačního režimu a přestali věřit vůdcovským schopnostem E. Háchy, nevystoupili hromadně z NS, ale chovali se pasivně, úkoly plnili jen formálně a po válce je nebylo vhodné právní cestou soudit, trestání byli jen aktivní a placení funkcionáři NS. Nedůvěra nacistů stoupla natolik, že 6. 10. 1942 bylo vedení NS nahrazeno komisařským vedením (T. Krejčího a R. Rychtrmouce). 29. září 1942 přední český kolaborant Emanuel Moravec sděloval, že NS nespĺnilo svůj úkol a navrhl jeho zrušení. A. Hitler se vyslovil, že NS je papírovou organizací a přikázal, aby se neoznačovalo za politickou stranu. 15. ledna 1943 bylo NS jako politická organizace likvidováno a přeměněno na propagandistickou korporaci s „úkoly kulturními a výchovnými“. Myslela se tím výchova k říšské státnosti.

Národní odborová ústředna zaměstnanecká (NOÚZ)

Další masovou kolaborantskou organizací dotovanou protektorátní administrativou bylo NOÚZ, organizace určená k podpoře háchovštiny, ke kontrole zaměstnanců, jejich organizovanému zapojení do výroby ve prospěch válečného nasazení Německa. Když A. Hitler budoval nacistickou stranu (NSDAP) neměl zájem o odborovou organizaci, mohl by se dostat do sporů s podnikatelskou vrstvou, jakmile se zmocnil vlády, vyvinul značné úsilí o totální podrobení pracujících vrstev v Německé pracovní frontě. Obdobně měl nacistický okupační aparát zájem dostat pod kontrolu a zvyšovat výrobu také v Čechách a na Moravě. Současně s budováním NOÚZ nabídl okupant zaměstnání poměrně početnému placenému aparátu odborových ústředen z předmnichovského a pomnichovského ČSR. V krátké době, cestou shora, bylo realizováno nedemokratické sjednocení odborů, propagované tiskovým orgánem NOÚZ Národní práce. První organizační zajištění bylo připraveno již 18. března 1939. NOÚZ vznikla výměrem protektorátního ministerstva vnitř 30. 6. 1939. Do NOÚZ vstoupilo 698 odborových sdružení a pravicově orientovaní funkcionáři to oslavovali jako konečné národní sjednocení, bohužel ve prospěch okupační moci. Vedení NOÚZ se plně podřizovalo Národnímu souručenství, ale již od 20. 2. 1941 se stal směrodatným činitelem německý zmocněnec (komisař) ing. W. Köster ze Spojovacího úřadu říšského protektora k odborům. Jeho cílem byla výchova českých zaměstnanců v duchu „nového evropského pořádku“. Vládním nařízením ze 14. 8. 1941 se NOÚZ prohlašovalo za jedinou zájmovou organizaci českého zaměstnaneckva. NOÚZ mělo původně dvě autonomní organizační složky. Ústředí jednot dělnických a Ústředí jednot soukromých zaměstnanců. Po sjednocení obou složek počet evidovaných členů NOÚZ činil v roce 1944 564 395 osob. Ústřední sekretariát řídil 15 krajských a 40 obvodních sekretariátů, ale na 130 000 členů neplatilo příspěvky a chovalo se pasivně. Oficiální vedení NOÚZ mělo za úkol pacifikovat protiněmecké a protiokupační nálady a postavilo se například proti veřejnému mí-nění lidu při demonstracích 28. října 1939 a při demonstracích 17. listopadu 1939 odmítlo podpořit vysokoškoláky stávkou. Dělnictvo mělo být odpolitizováno a zaměřeno na drobná materiální zlepšení, soustředěno na sport, kulturu. V roce 1941 se NOÚZ zapojilo do akcí proti černému trhu a do protilichevního udávání. V době stanného práva v roce 1941 byly organizovány závodní apely a na těchto srazech se propa-

govalo udržení klidu a podpora pracovní kázně. Uskutečnilo se 496 projevů za účasti asi 400 000 osob. Od roku 1942 byly organizovány „Školy práce“, určené ke zvýšení produktivity a po vzoru německé organizace „Radostí k síle“ se organizoval útvar „Radost a práce“, jehož náplní bylo organizovat volný čas pracujících v duchu nacistické a kolaborantské ideologie. Pro 7 000 osob byla organizována rekreační péče, zejména pro dělníky zbrojařských podniků. Jen v roce 1942 bylo uspořádáno 689 zábavných představení pro 350 000 osob. NOÚZ rozdala v roce 1942 také na 200 000 volných vstupenek na sportovní akce apod.

Vedle NOÚZ existovala také v době okupace Ústředí veřejných zaměstnanců jako autonomní organizace, podřízená ovšem nacistickému dozoru z úřadu říšského protektora. Koncem roku 1942 měla tato organizace 307 650 členů. Po atentátu na R. Heydricha byli popraveni například dr. Baxa a vedoucí tajemník J. Pužma. Někteří členové byli napojeni na různé odbojové organizace (KSČ, Obrana národa, Petiční výbor Věrní zůstaneme, ilegální národní výbory apod.). Koncem války se intenzivně jednalo s ilegální Ústřední radou odborů. Po osvobození byla převážná většina členů převedena do ROH.

Svaz zemědělství a lesnictví (SZL)

Okupační režim věnoval pozornost také zemědělcům a lesníkům a přiměl protektorátní administrativu k založení Svazu zemědělství a lesnictví (1. 12. 1942). V této kolaborantské organizaci se povinně sdružovali majitelé půdy a lesů nad 0,5 ha rozlohy půdy či lesa. Předsedou se stal protektorátní ministr Adolf Hrubý, bývalý funkcionář agrární strany. Místopředsedou byl Němec dr. J. Hollík. Svaz měl krajské pobočky a okresní i místní spolky. Svaz sloužil ke zvyšování zemědělské produkce, ke kontrole a formálně měl hájit zájem zemědělců (osiva, pracovní šaty, boty, rekreace apod.) Funkcionáři se podíleli na nejrůznějších kolaborantských akcích a někteří byli po válce souzeni. Koncem dubna a začátkem května 1945 někteří bývalí funkcionáři agrární strany plánovali využití organizační sítě a placeného aparátu Svazu zemědělství a lesnictví k restauraci agrární strany, nijak se tím české veřejnosti nezdědčili. Svaz se rozpadl. Svaz měl na 300 000 členů, většinou pasivních.

Česká liga proti bolševismu (ČLpB)

Vznikla v prosinci 1943 s cílem organizovat masové akce na protest proti uzavření smlouvy mezi ČSR a SSSR v Moskvě. Prezident Beneš byl prohlášen za zrádce. Masové protestní akce se však nekonaly. Liga byla řízena z ministerstva školství a osvěty E. Moravcem a podporována neformální skupinou aktivistických novinářů. Liga organizovala přednášky a každý referent dostal ihned zaplacen 500 korun za realizovaný projev. Okupační moc se snažila do ligy zatáhnout přední české umělce, kulturní pracovníky, vědce a když se to nedařilo tak nátlakem školní a osvětové inspektory, ředitele středních odborných a základních škol s vlivem na veřejné mínění v místech svého působení. Liga vydávala časopis Denní korespondence, kde útočila na prezidenta Beneše, na parlamentní systém, používala se nacistická terminologie. Židobolševici bylo označení pro Židy, kteří údajně vládou v SSSR a v USA a proto musí Německo bojovat proti oběma státům za udržení evropské civilizace. Nadávání na plutokraty mělo získávat dělníky protikapitalistickými výpady. Plutokraté byli američtí či jiní boháči. Liga se zaměřovala také proti svobodným zednářům a nedůvěra se pěstovala i ke katolickým organizacím. V podstatě proti těm silám, které nebyly pod bezprostřední kontrolou Berlína a měly svá ústředí mimo Německo.

Od roku 1944 se protikatolická propaganda mírnila, byla snaha získat náboženské církve pro zápas s bolševiky za tak zvanou svobodnou Evropu. Představitelé Ligy spolupracovali s gestapem a bezpečnostní službou přinejmenším v otázkách výzkumu veřejného mínění.

Veřejná osvětová služba (VOS)

V předtuše, že Národní souručenství nebude schopno v celé šíři plnit úkoly okupanta, vznikla nařízením protektorátní vlády 11. 5. 1943 specializovaná aktivistická organizace Veřejná osvětová služba. Iniciativa vyšla od Emanuela Moravce po předchozí konzultaci se směřovatými místy okupační moci. Programová kolaborace si kladla za cíl převýchovu Čechů v občany Říše, ochotné k vyšším výkonům v zájmu německé války. Do jisté míry se tu již projevuje vliv objektivní situace na frontě. Nacistický okupační systém sice stále počítá s likvidací politických protivníků, ale současně by rád příznivěji působil na pasivní složky národa.

E. Moravec za pomoci VOS si organizoval vlastní zpravodajskou agenturu s cílem definovat potřeby a zájem české společnosti a pokud by to nebylo v rozporu s válečným úsilím nacistů, vyhovět jim a tím získávat sympatie o „boj za Evropu“. V hmotné oblasti bylo obtížné zajistit např. lepší zásobování, ale v oblasti propagandy a pokřivené kultury se jevil úkol jako snadněji splnitelný. VOS se organizovala podle téměř vojenských principů územní organizace. Vzniklo dvanáct oblastí VOS. Inspekce nad činností VOS se vykonávala pod dozorem místních, okresních a obvodních pověřenců, podřízených hlavnímu pověřenci. Zájem o tuto organizaci nebyl a tak i nátlakem a řadou slibů o služebním povýšení se nábor prováděl v řadách učitelů, ředitelů divadel, knihoven, muzeí apod. Naštěstí členové VOS určení k ohlašování výsledků veřejného myšlení často opisovali úvodníky z německého či protektorátního tisku, plné kolaborantské oddanosti a tím potvrzovali „efektivitu“ aktivistických novinářů. Mělo to zajímavý dopad, VOS nebyla napadána aktivistickými novináři a nacistická vrchnost si začala více cenit E. Moravce jako iniciativního programového kolaboranta, zejména, když nařídil seznamovat v přednáškách český lid s vymoženostmi nacistické revoluce a s budoucími výhodami spolupráce „s velkým a ušlechtilým německým národem“. VOS se rozpadl v dubnu 1945.

Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě (KVMČM)

Politologové vědí, že každá nová politická strana či politický režim zaměřuje pozornost na mládež, aby v jejích řadách získala podporu, zajistila si perspektivu udržení moci a zajistila si budoucí stabilitu vlády. Často se využívá rozdílného generačního postoje k dosavadní realitě. Reakční režim navíc počítá s tím, že bude operovat v sociální vrstvě bez vlastních ověřených životních zkušeností, s naivními představami o naplnění mocenskou elitou vytčených hesel a snadno manipulovaných vyvolanými iluzemi. R. Heydrich, vysoký a mocný funkcionář nacistického okupačního systému, potřeboval splnit tři trojjedinné úkoly: v rámci aktivní kolaborace celé mladé generace najít nejvhodnější typy pro následnou germanizaci, určit část plánovanou pro vystěhování a definovat i ty, určené k likvidaci. Iniciativního pomocníka našel v osobě kolaboranta E. Moravce, protektorátního ministra školství a osvěty. Kolaborantské Kuratorium pro výchovu mládeže vzniklo opět vládním nařízením z 29. 5. 1942 pro mládež od 10 let do 18 let, která se uvedeným výnosem musela účastnit povinné služby mládeže. Kdo odmítl mohl být k výkonu služby přinucen, tak jak to obvyklé u školní docházky. Mohl být uplatněn nejen policejní zákrok, ale i peněžité po-

kuta určená rodičům. Organizačně zajistit tak velký úkol, vytvořit masovou kolaborantskou organizaci pro veškerou mládež, byl ponechán schopnostem E. Moravce. Za vzor si měl vzít zkušenosti získané v Hitlerově mládeži. Problém přitažlivosti organizace s povinným členstvím, v zemi s protiněmeckou orientací v době probíhající války řešil dovedně tím, že oficiální náplní měla být sportovní a tělovýchovná aktivita.

Germanizační cíle byly utajovány, i když řada rozhodnutí je stejně prozrazovala. Kuratorium bylo totiž institucí s jazykem německým pro vnitřní úřadování a dobrovolná znalost němčiny byla kritériem pro rasově-politický průzkum. Politicko-organizační kádry zajistil E. Moravec poměrně rychle a snadno, poskytl placenou práci příslušníkům českých fašistických dobrovolných organizací, např. Vlajky. Mnohem větší potíže vznikly při náboru sportovních instruktorů a trenérů. Ani protisovětský program nenalákal do služeb Kuratoria cvičitele z bývalého Orla, Sokola, Junáka, ke kterým ostatně nebyla přílišná důvěra u referentů úřadu říšského protektora, nehledě již na postoj gestapa a bezpečnostní služby. Další vládní vyhláška stanovila registraci všech spolků, ve který byla právě organizována mládež, z nich bylo vybráno 2 260 spolků pověřených nyní realizací povinné služby mládeže. Vybrané spolky musely poskytnout svá hřiště, nářadí, trenéry a byly podrobeny inspekčnímu i zpravodajskému dohledu okupačního i protektorátního aparátu. Za dobré plnění úkolů dostávaly finanční podporu. Do sportovních aktivit byly vkládány ideologické besedy o letectvu, ponorkách, vítězstvích německé armády a o výhodnosti spolupráce s Němci, s nacistickým světovým názorem a pod. To již zajišťoval politický aparát Kuratoria. Úroveň politického školení byla rozdílná a proto jen v omezené míře ovlivnila českou mládež, pozitivní skutečností byl masový příliv mládeže do klubů lehké atletiky, kopané, hokeje, cyklistiky, lyžování, tenisu, boxu apod. Z této masové základny vyrostly i některé sportovní úspěchy českého sportu v mezinárodním měřítku. I Emil Zátopek začal běhat v dobách Kuratoria, stejně jako mnoho dalších špičkových sportovců,

Vedle využití sportovních a tělovýchovných spolků si Kuratorium vychovávalo vlastní instruktory, v tzv. vůdcovských školách bylo vyškoleno 3 500 instruktorů a na 400 instruktorek. Požadovala se současně znalost německého jazyka, což byl někdy těžký úkol pro málo inteligentní členy českých fašistických organizací, aby vůbec bylo možno naplnit ustanovení, že Kuratorium je německy vedeným útvarem s německým vnitřním i jednacím jazykem. Kuratorium slavnostně zahájilo činnost 13. 3. 1943 po důkladné organizační přípravě, kdy bylo jmenováno 80 okresních pověřenců s dobrým platovým zajištěním. Nad celou organizací měl dozor důstojník SS Fischer a mezi poradci byli funkcionáři z řad Hitlerjugend E. Schaschek aj. Generálním referentem byl dr. F. Teuner, výrazný aktivista českých fašistů.

Ve snaze poradit si se stoupající pasivitou členů Kuratoria především v otázce výchovy k říšskému smýšlení, byly organizovány elitní útvary, pro mladší věk „Vzorné roje“, pro vyšší věk „Oddíly ZZ“ (zvláštního zasazení). Do budoucna to měly být české SS. Některé čtyři ZZ byly nasazeny do záchranných prací po náletech a v tomto směru se k nim česká veřejnost chovala tolerantně. Politicko-organizační zajištění zákopových prací v roce 1945 na Moravě a v Rakousku bylo svěřeno Kuratoriu, ale úkol nezvládlo a v dubnu 1945 se rozpadlo. Vzhledem k masové účasti mládeže nebylo možno obyčejné členy Kuratoria trestně stíhat a před soud se dostali aktivní placení funkcionáři. Po celou dobu okupace se dařilo utajovat rasový plán. Spočíval v tom, že česká mládež podle výsledku pozorování a chování byla rozdělena do šesti skupin podle souhlasu s nacistickým režimem, ochotou se angažovat pro válečné cíle a s dobrovolným přijetím německého jazyka. V aplikaci s rasovým výzkumem měla být vytypována mládež neschopná germanizace.

Svatováclavská dobrovolnická rota (SDR)

Posledním výkřikem české fašistické aktivity se stala Svatováclavská dobrovolnická rota, zřízená 5. března 1945 rozkazem samotného K. H. Franka. Do uvedeného útvaru se měly hlásit čtyři ZZ, aktivisté z aparátu Kuratoria pro výchovu mládeže a dobrovolníci z řad českých fašistických organizací. Iniciativu vyvolávala skupina kolem E. Moravce, dr. P. Teunera, dr. Viktorina a německého poradce dr. Kranicha. Náborovou akci podporoval kuratorista E. Chalupa a J. Ryba. Organizaci náboru měl K. Mihalíček. Soustředovací tábor byl v Čeperce u Unhoště, středisku pro výchovu funkcionářů Kuratoria. Naprostý krach se prokázal, když jmenovaná rota pod vedením německého poručíka Byewla čítala jen 77 dobrovolníků. Jejich osudy končily ve francouzské cizinecké legii a na bojišti ve Vietnamu.

Dobrovolné fašistické organizace

Dobrovolné fašistické organizace vyrůstaly z domácích kořenů a mezinárodní vnější vlivy vyvolávaly potřebu modifikací a flexibilního přizpůsobování. Kolaborantské organizace vyvolané k životu protektorátní administrativou byly pro německého okupanta výhodné především z hlediska hospodářského. Pro perzekuční tažení a pro potřebu gestapa a bezpečnostní služby byly výhodnější české fašistické organizace.

Novinářští aktivisté (NA)

Kolaborující novinářští aktivisté se poněkud vymykají z typologického členění, svým vznikem to byla dobrovolná a také žádnými stanovami nepoutaná družina novinářů ochotně sloužící okupační moci. Proto patří do skupiny českých dobrovolných fašistických uskupení. Svým působením a cílem by měla patřit do kategorie protektorátních organizací, podporovaných protektorátní administrativou, neboť se mezi nimi rodí a formuluje alternativní mocenské uskupení, ochotné převzít odpovědnost za pozitivní vztah protektorátu k nacistické ideologii a k německému státu. Upozorňují na sebe kritikou nedůsledností protektorátní správy, spolupracují se zpravodajskými agenturami a jsou relativně dobře informovaní o domácím dění. Zasahují svým vlivem do kolaborantských organizací i do hnutí českých fašistů. Nelze podceňovat ani jejich vliv na českou veřejnost. Kolaborující novináři byli žongléři slov.

Především se vši vážností používají terminologii odvozenou z principu státní suverenity, přestože vědí, že protektorátní vláda není vládou v pravém slova smyslu, ale jen výkonným orgánem okupační moci, titulují E. Háchu jako státního prezidenta, ač je odvolatelný podle přání A. Hitlera či dokonce říšského protektora. Berou vážně slova o protektorátní autonomii, i když vědí, že je to jen administrativní regionální složka německého státu, ten je svrchovaný, ne protektorát. Vytvářejí iluze tam, kde je zcela odlišná realita.

Jejich víra v nacistickou ideologii prodělala však také krizové období, když Německo uzavřelo pakt o neútočení s SSSR. Věděli totiž spolehlivě, že permanentní protisovětská kampaň jim získává podporovatele, někdy i spojence v celém kapitalistickém světě, kdo z nich by si nepřál porážku sovětského systému? I proti ČSR byly hojně používány protisovětské argumenty, aby Praha byla v izolaci. Perzekuce komunistů, včetně početných poprav, dávala záruku, že boj proti socialismu myslí A. Hitler zcela vážně. A najednou diplomatická dohoda Berlína s Moskvou. Proká-

zalo se, že německá propaganda může být zcela účelová a jen perspektivně myslící novináři postrehli, že účelově se chová i J. V. Stalin, aby odvrátil okamžitý útok, na který nebyl připraven, již proto, že neměl k dispozici výrobní průmyslovou i zemědělskou kapacitu téměř všech evropských států. Těm méně chápavým unikl poznatek, že SSSR odmítl nabídku A. Hitlera na spojeneckou smlouvu při dělení světa, kdy se sovětská strategie měla obrátit přes Afghánistán do Indie a tím likvidovat anglickou mocenskou sféru v Asii. Komunisté měli zajisté rozpaky při vysvětlování smlouvy o neútočení, mnohem větší nejistota zavládla ve fašistických organizacích a v řadách kolaborantů. Komunisté měli jednu výhodu, po celou dobu tzv. usmiřování prováděli odbojovou činnost v Německu i v okupované Evropě. Ostatně si tuto skutečnost vzal A. Hitler jako jednu z příčin svého útoku v roce 1941 na SSSR. Teprve po tomto datu byli aktivističtí novináři klidní a vyrovnaní.

Stranicky orientované noviny z let meziválečné republiky, pokud se udržely během pomnichovského státu, se staly po 15. 3. 1939 listy Národního souručenství pod svým původním titulem. Jako orgány NS propagovaly Háčovu politiku s argumenty, že český zájem bude nejlépe ošetřen Velkoněmeckou říší. Zcela nemorální a nechutné bylo psaní fašistické Vlajky, Árijského boje, Zteče, Štítu národa, neboť se tu otiskovala udání na Židy, přívržence dr. Beneše a T. G. Masaryka a denuncování postihlo i málo horlivé příslušníky protektorátní administrativy. Současně se zveličovaly vojenské úspěchy německé armády, což mělo vyvolat depresivní nálady českého obyvatelstva. Tiskové oddělení úřadu říšského protektora využilo této horlivosti a podpořilo ji řadou zájezdů do poraženého Polska, později i do Francie, na sovětskou frontu a v roce 1944 i do míst poraženého Slovenského povstání. Typická byla také beseda se zajatými vojáky z čs. jednotky v SSSR. Také do vysílání protektorátního rozhlasu byli zváni přední aktivisté E. Moravec, A. Kříž, H. Tuskány a další. Z podnětu K. H. Franka skupina kolaborujících novinářů v roce 1940 zaútočila v tisku na Národní souručenství a údajnou pasivitu kritizovali V. Ryba, V. Krychtálek a J. Křemen. To se již začala formovat alternativní síla ochotná ujmout se vedoucích funkcí v protektorátní společnosti. K nim se rychle přidávali všichni neúspěšní umělci, kulturní představitelé, herci, básníci a spisovatelé neúspěšní v předcházejících letech z nejrůznějších důvodů, aby se nyní uplatnili ve službách nového režimu. V roce 1941 formování alternativního vedení pokročilo natolik, že se v Praze vytvořila Sedmička vedoucích novinářů. V Sedmičce aktivně působili K. Lažnovský, šéfredaktor Českého slova, dr. E. Vajtauer, šéfredaktor Večerního českého slova, V. Krychtálek, šéfredaktor Venkova a předtím redaktor vydavatelství Novina, V. Ryba, šéfredaktor Národní práce, dr. J. Křemen, vedoucí redaktor A-Zet, dr. V. Crha, šéfredaktor Národní politiky a přidal se i K. Werner, redaktor Poledního listu, v roce 1941 i šéfredaktor Českého slova. Kolaborující skupina měla podporu R. Heydricha. Národní svaz novinářů byl již pevně organizovaným útvarem s předsedou K. Lažnovským, po jeho smrti V. Krychtálkem. Přizván byl dr. J. Kolařík za moravskou sekci a též A. J. Kožíšek z Moravských novin. K prominentním novinářům patřil též dr. J. Kliment, J. Zavřel, G. E. Pergl. Nacisté pro ně založili elitní Presseklub. Doslova tu byla vytvářena stínová vláda, která mohla nahradit Háčovu kliku v případě selhání, případně jeho odstoupení ze zdravotních důvodů. Kolem novinářů se stále točil E. Moravec. Spolupráce s gestapem a bezpečnostní službou byla velmi intenzivní. Po válce bylo nutno 84 novinářů stíhat pro kolaboraci a udávání, dalších 34 novinářů bylo vyloučena ze Svazu českých novinářů a 34 žurnalistům bylo zakázáno na nějaký čas publikovat. Národní soud v Praze odsoudil k trestu smrti R. Nováka, A. J. Kožíška, A. Kříže, V. Krychtálka, K. Wenera a J. Křemena na doživotí, v nepřítomnosti doživotní trest dostali také E. Vajtauer, O. Polívka, V. Crha, G. Dörfel (20 let), E. Šourka (15 let), V. Ryba (10 let).

Kolaborující novináře soudil též Mimořádný lidový soud v Praze a H. Tuskány dostal doživotí, G. E. Pergl (17 let), M. A. Brikcius (8 let) apod. Po válce vznikla také otázka, jak se ke kolaborujícím novinářům postaví politické strany, vydavatelé novin původních předválečných politických stran. Přes všechny propagandistické úskoky lze konstatovat, že se kolaborujícím novinářům nepodařilo v českém lidu vyvolat negativní postoje k hodnotám křesťanské morálky, podlomit víru ve vítězství protifašistické koalice a touhu po návratu demokracie a humanity.

Árijská fronta (ÁF)

ÁF byla zárodečný předstupeň pro české fašistické podhoubí na území okupovaných Čech a Moravy. ÁF navazovala na Kruh slovanských árijců z roku 1937 a dělala si iluze, že sjednotí české fašistické skupiny. Brzo po vstupu německé armády rozeslala otevřené dopisy a vyzvala známé, k fašismu tíhnoucí osobnosti, k založení Národní árijské kulturní fronty. Ambiciózní snahy jednotlivých „vůdců“ však neumožnily, aby se ÁF stala vedoucí silou. Počet členů se odhadoval na 300 osob.

Árijská pracovní fronta (ÁPF)

Vznikla v listopadu 1939 v Hradci Králové z iniciativy B. Opletala ze Sezemic u Pardubic. Ve snaze zajistit si dominantní postavení navázal styky s gestapem v Pardubicích a v Hradci Králové a také s agenty bezpečnostní služby. Z počátku se jeho přívrženci, většinou z deklasovaných vrstev, vrhali na Židy a různým způsobem je denunciovali. ÁPF vytvořila zpravodajskou síť perzekuční tažení proti Židům. Doplnila to kampaní proti české inteligenci, která nedoceňuje význam německého nacistického hnutí a chová se nevděčně k německé armádě. Předmětem kritiky byl také T. G. Masaryk, E. Beneš, katolické duchovenstvo, které se provinilo špatným výkladem sv. Václava, v němž „vidí ochránce země a národa, místo toho, aby ho označila za prvního historického spolupracovníka s německou říší“. Oficiálním heslem ÁPF pro 500 příslušníků bylo: „Jeden vůdce, jedna říše, jeden cíl.“ Se znalostí německé nacistické propagandy vypracoval Bedřich Opletal programový spisek „Pravý smysl české historie“, aby i touto cestou jako jeden z prvních si zajistil „vedoucí duchovní pozici“ při organizování českého fašismu s cílem vytvořit české nacistické hnutí, ochotné nabídnout české vojáky na sovětskou frontu v roce 1941. B. Opletal doporučuje českému lidu „pevné přátelské soužití s německým národem a jeho říší, vyjádřené lenním svazkem a lenním poplatkem na místo bojů, jež vedly by národ k naprosté záhubě“. Poučuje českého člověka, že jen pevné zařazení do německé říše, společné soužití a přijetí německé kultury zajistí českou budoucnost. Husitskou dobu považuje za komunistickou, ve které se uplatnilo rozkladné dílo Židů a židozednářské prvky: rovnost majetková, rovnost stavů, rovnost žen, vedly jen k jejich znehodnocení, vznikla názorová anarchie a český národ klesal ke svému zániku. Úpadek zaznamenal i v době Rudolfa II., neboť měl za milenkou Židovku. Otec milenký se stal finančním vládcem Německa a Praha se „stala středem světového židovstva“. Před Bílou horou „nebojovali stavové za svobodu náboženskou, nýbrž podle tajných rozkazů židovských společenství“. Naproti tomu Ferdinand II. byl vzorem árijských ideálů. Popravené pány označil za židovské agenty. Těmi se hemží celý spisek. A. Komenský zlepšoval zednářskou organizaci a proto byl pozván do Anglie. To je jen krátká ukázka autorova pojetí českých dějin.

Uvedený pamflet obsahuje také komentované stanovы ÁPF. Tak například se tu praví (s. 22), že členstvo se smí jedině zúčastniti akcí pořádaných NSDAP a ÁPF:

„Každý člen necht' si uvědomí, že jest pod neustálým dohledem zpravodajského oddělení ÁPF.“ Cíl ÁPF stanovil B. Opletal „v plnění programu vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera, kterého prohlašujeme a uznáváme za svého jediného vůdce“. Závěrečný odkaz smyslu českých dějin je vtělen do věty: „Skutečná svoboda českého národa nastane teprve tehdy, až od nás vyženeme posledního Žida.“ B. Opletal byl v Chrudimi odsouzen a popraven 26. března 1946, měl na svědomí udání a smrt několika českých vlastenců a příslušníků odboje.

Akce národní obrody (ANO)

Fašistická skupina vznikla ve dnech Mnichova s mluvčími: prof. K. Dominem, prof. S. Mentlem, dr. M. Hlávkou, tajemníkem spolku zbrojařů, J. Lobkowiczem, předsedou svazu velkostatkářů. 13. března 1939 nabízela Německu místo okupace vnitřní fašizaci a vytvoření vlády bez přívrženců prezidenta Beneše, bez marxistů a Židů. ANO usilovalo o spolupráci s okupační správou a národ chtěla pod vedením pravice totalitních myšlenek obrodit, aby se zbavil demokracie. Okupanti dali přednost Háchově linii, zaručovala jim nekonfliktní převzetí státního aparátu, včetně policie, četnictva a administrativy. Něco podobného nemohlo ANO nabídnout.

Česká autonomní strana dělnická (ČASD)

Český fašistický klub existující v době protektorátu. Organizátoři: K. Linhart a J. Ruppert. Málo početná a nevýznamná.

Česká pracovní fronta (ČPF)

Česká fašistická organizace odborářského charakteru. Celoprotektorátní sjezd se konal v říjnu 1940 a stanovil si za úkol přeorientaci dělníků ve smyslu nacistické ideologie. Základním článkem byla vzorná družstva v dílnách. Kontrolu prováděl krajský zmocněnec a na vyšším stupni župní vedení. Všechny složky měly pečovat o vzorné vybavení vojenských zakázek, čelit šeptané propagandě, potírat vliv zahraničního vysílání, potírat ilegální komunistickou práci. Nacistická bezpečnost využívala organizace ČPF ke kontrole dělnictva. Větší vliv měla v Praze, byla rozpuštěna pro malou efektivnost v roce 1943.

Česká studijní společnost pro řešení židovského problému a rasové otázky

Vznikla v nakladatelství Orbis v roce 1941 a propagovala možnost, aby se i čeští fašisté mohli podílet na arizaci židovského majetku. Nacisté neměli zájem na dělení kořisti.

Česko-moravská obec fašistická (ČMOF)

Funkcionáři bývalé Národní obce fašistické, V. Vodák a K. Novák, se domnívali, že i v době okupace bude jejich fašistický spolek zván k veřejné činnosti. Skupina byla spíše trpěna, rozdrobenost fašistických spolků a klubů umožňovala kontrolovat dění v tomto hnutí, nesjednocené pro „vůdcovské ambice“.

Česko-německá společnost (ČNS)

Nabízela se okupantům ke spolupráci na úseku kultury, vědy a osvěty, propagace výuky německého jazyka. Nenalezla větší oporu v řadách inteligence. Nepříliš vlivná. Neměla ohlas u sudetoněmeckých organizací NSDAP, které chtěly monopolní vliv v této oblasti jen pro sebe. Ty chtěly Čechům vládnout, ne s nimi spolupracovat.

Český národně socialistický tábor - Vlajka (ČNST- Vlajka)

Činnost této fašistické organizace vystihla ilegálně psaná hesla: „Každý národ má svou špínu, Češi mají vlajkařinu.“ Gestapo poskytovalo Vlajkařům ochranu. Dne 11. 10. 1939 se dosavadní Vlajka, Árijská kulturní jednota, Národní tábor fašistický a Svatopukovy gardy spojily do Českého národně sociálního tábora, který upřesnil své jméno v roce 1940 na definitivní Český národně socialistický tábor – Vlajka. Vůdcem se stal funkcionář Vlajky J. Rys-Rozsévač (1901–1946 popraven). Rys-Rozsévač inklinoval přímo k nacismu, R. Gajda spíše k italskému vzoru. Tiskovým orgánem byl deník Vlajka a týdeník Árijská fronta. Organizace dosáhla v roce 1940 13 500 členů a do pražské Lucerny dokázala nalákat na své projevy až 2 600 osob. Předáci této organizace stáli v opozici vůči Háchově administrativě a nabízeli se okupantům jako alternativní vláda. Rok 1939 proběhl v nacisty kontrolované kritice E. Háchy a Národního souručenství. Vrcholným opozičním činem byl pokus ČNST-Vlajky o puč 8. srpna 1940. Ústřední sekretariát Národního souručenství v Praze, Dušní ulici, byl přepaden. Na Staroměstském náměstí se shromáždilo více jak 300 vlajkařů, aby podnikli útok na protektorátní policii. Symbolem byly vlajky německého státu, protektorátní administrativy a organizace ČNST. V pouliční bitce bylo zraněno 34 policistů, kterým přispěchal na pomoc pohotovostní oddíl. Vlajkaři naopak dostali posilu oddílu SS. Ústřední budova Národního souručenství byla obsazena příslušníky SS a Vlajkaři. Mezitím pražské gestapo konzultovala situaci v Praze s vyššími místy, i když předem o akci vědělo. Na základě příkazu vedoucího úředníka gestapa Horsta Böhma se musel oddíl SS stáhnout do právnické fakulty, kde bylo velitelství SS a do demonstrace již jako celek nezasahovalo, jen několika agenty z gestapa a patrně i několika členy SS. Večer se ještě pod ochranou SS a několika německých vojáků konala demonstrace asi 700–800 fašistů na Staroměstském náměstí, v Celetné ulici a na Václavském náměstí s vyvoláváním hesel ve prospěch nacistického režimu a vyvoláváním hanby Háchově administrativě a pražskému četnictvu a policii. Německá vládní místa, snad i sám A. Hitler, podpořila Háchovu autoritu a již 9. 8. 1940 mohlo být podáno 134 trestních oznámení na vlajkaře. Také jejich sekretariát byl obsazen protektorátní policií, ale z návodu gestapa byl seznam členů ukližen, částečně i likvidován. K. H. Frank se pochopitelně přiklonil k německému vládnímu postoji a akci Vlajky prohlásil na živelný avanturismus. Jinak by se choval, kdyby pokus o puč vyhovoval Berlínu.

Vlajkařský puč vyvolal otázku nejen autority protektorátní správy, ale i otázku, zda přijetí okupační správy bylo v březnu 1939 skutečně dobrovolné, když nyní Hácha nevyhovuje a je proti němu útočeno.

Nezdařený puč vyvolal krizovou situaci. Tak byl například hrabě J. Thun-Hohenstein obviňován, že nezajistil perfektní spolupráci s říšskými místy, dr. F. Teuner nezajistil „správné“ propagandistické krytí, chybně se dopustil dr. V. A. Cyphely, ústřední vedoucí kultury a výchovy a kritika se snesla i na vedoucí demonstrovacích „úderných“ skupin. Hlavní rozladěnost byla způsobena tím, že se okupační aparát nepostavil plně za ČNST-Vlajku. Bezpečnostním, vojenským a zpravodajským složkám okupačního

systemu byly vydány rozkazy, že se bez svolení K. H. Franka nesmí postavit proti Háchově linii. Vlajkařům také uškodilo, když si gestapo stěžovalo, že někteří členové této organizace se vydávají za příslušníky gestapa, dělají domovní prohlídky v židovských rodinách, kde kradou peníze a šperky, prohlašují se za hospodářskou kontrolu a zabavují potraviny, v několika případech z neznalosti i německým občanům. Tímto žalováním se chtělo gestapo distancovat od Vlajky, ale s informátory stejně spolupracovalo. Dokonce jich přijalo větší množství a platilo je za konfidentské služby. Nabídlo to především těm, na které bylo protektorátními úřady podáno trestní oznámení pro rušení dopravy při demonstraci na Václavském náměstí. Ochota k udavačství zachránila organizaci před totálním rozpadem. Nacisté si v této době již našli jinou kolaborantskou garnituru, inteligentnější a schopnější. Byla to skupina novinářů kolem Karla Lažnovského a Vladimíra Krychtálka, především však Emanuela Moravce. Vlajkařům se dostalo poučení, že nemohou vykřikovat Hácha je gorila, když je v německých službách. E. Moravec vystupoval velmi chytře a byl za to Němci chválen, neaktivnější a vzdělané Vlajkaře přetáhl do svých služeb, zajistil jim placená místa v Kuratoriu (dr. Teuner), v Lize proti bolševismu, na ministerstvu školství a osvěty apod. Vlajkaři stále věřící v podporu ze strany gestapa neustávali v napadání nejen Háchy, ale i E. Moravce a proto K. H. Frank 21. 4. 1943 činnost ČNST-Vlajky na tři měsíce pozastavil. Když i potom Vlajkaři narušovali strategii okupačních úřadů, bylo na 300 vlajkařů posláno na práci v Německu a 17. 12. 1942 byli zatčeni J. Rys-Rozsévač a J. Burda; oba byli drženi v koncentračním táboře až do konce války jako „čestní vězni“. Aby se dostali z koncentračního tábora, nabízeli, že vytvoří českou vojenskou jednotku k nasazení na východní frontě. Po válce byli J. Rys-Rozsévač, J. Burda 27. 6. 1946 popraveni, dr. V. Cyphelly dostal 20 let a ing. J. Streibl 8 let vězení. Menší tresty dostal i větší počet vlajkařských funkcionářů v místním a okresním měřítku.

Český národní výbor (svatováclavský)

Samozvaný k moci se deroucí orgán vzniklý 15. 3. 1939. Měl zajistit českým fašistům převzetí moci tím, že se nabídnou za vládnoucí garnituru. Věřili, že ideologická příbuznost fašismu a nacismu jim umožní realizaci svých cílů, když se nemohli prosadit v letech meziválečné republiky. O převzetí moci 15. března se pokusily dvě síly, Národní obec fašistická (Gajda) a Vlajka Ryse-Rozsévače. Již odpoledne 15. 3. Gajda vydal prohlášení, že se ujal moci a vyzval členy NOF k mobilizaci. Na místo srazu (Uhelny trh) se dostavilo jen asi 300–350 fašistů. Oddíl fašistů obsadil také filmový ateliér AB, jiný oddíl zabral pražskou advokátní komoru a místnosti lihového monopolu. Přibližně ve stejnou dobu se pokusili převzít moc také Vlajkaři. Nabídli Gajdovi místo ministerského předsedy a společně s Akcí národní obrody (ANO) vytvořili Český národní výbor (svatováclavský). Snad jen z taktických důvodů vyslovili podporu ČNV také agrárníci a někteří sociální demokraté, byl to však důkaz zmatku, který v Praze 15. 3. 1939 vládl. V pozadí za ČNV stál agent nacistické bezpečnostní služby Leopold Überlacker, což prokazuje skutečnost, že ani okupant si ještě definitivně nevybral politické uskupení, kterému by svěřil odpovědnost za kolaboraci. Německé státní politicko-mocenské struktury (podnikatelé, banky, armáda, justiční moc apod.) dávaly přednost kontinuitě a tedy protěžovaly Emila Háchu. Gestapo, bezpečnostní služba dávaly přednost českým fašistům, kde bylo již několik jejich agentů. Nacisté ze Sudet by nejraději vládli sami nad celým protektorátem. Adolf Hitler si mohl vybrat. Využil všechny nabídnuté služby, ale vždy s určitým specifickým zaměřením, 16. 3. 1939 obsadil R. Gajda se svými přívrženci parlament, nechal se prohlásit za předsedu Českého národního výboru a proponoval sestavení vedoucí složky ze 6 vlajkařů, 6 zástupců Národní obce fašistické a k doplnění

i k oklamání veřejnosti se počítalo také s ing. J. Nečasem a F. Němcem z Národní strany práce a za Stranu národní jednoty byl navrhován O. Suchý. Později v odboji sociální demokraté a agráři těžko vysvětlovali, proč souhlasili s vysláním svých delegátů. „Prý chtěli jen kontrolovat fašisty.“

17. března 1939 okupační úřady ukončily činnost ČNV. A. Hitler dal přednost Háchově garnituře, českým fašistům vykázal místo žalobníků, udavačů a plnění úlohy nátlakové skupiny. Sudetské Němce potřeboval na frontě, neměl zatím zájem jim předat protektorát do správy, i když o to usilovali a v tomto směru intrikovali, což se prokázalo při sudetských demonstracích a při akci 28. října 1939, kdy navrhovali zrušení protektorátního statutu.

Český svaz pro spolupráci s Němci (ČSSN)

Nejaktivnější členové Národního souručenství, přesvědčení, že by je nenásledovala masová členská základna, vytvořili v srpnu 1939 ČSSN téměř jako oficiální korporaci pro aktivní a angažovanou kolaboraci. Od koncepce E. Háchy se neuchyloval, spíše se snažil o konstruktivní politiku ve prospěch okupanta. Nabízel klidnou a koncepční spolupráci a do jisté míry tím chtěl vyšachovat české fašisty z Vlajky a NOF, kteří tvrdili, že jejich zásluhou nedošlo 15. března 1939 v Praze k masovým protiněmeckým demonstracím. K těm sice nedošlo, ale spíše z důvodu šoku z přepadení země.

K proněmeckému aktivismu se propůjčil z Národního souručenství např. Nebeský, ing. V. Sýkora, J. Fousek (od roku 1941 vedoucí funkcionář Národního souručenství) a generál O. Bláha. Když se lépe uplatnila Moravcova koncepce programové kolaborace, byla uvedená korporace v roce 1943 rozpuštěna.

Český svaz válečníků (ČSV)

Kolaborantská organizace vznikla v roce 1941 s podporou nacistů a z iniciativy plukovníka četnictva O. Bláhy, povýšeného na generála četnictva, který udržoval styky s gestapem i s bezpečnostní službou a již 4. 4. 1941 navrhoval říšskému protektorovi vytvoření českých vojenských oddílů k použití na frontě k boji za novou Evropu. Ve svazu válečníků se měli sdružovat bývalí vojáci rakousko-uherské armády a legionáři, bojující na Sibiři do roku 1920 proti sovětské moci. Svaz vykázal 7 772 členů, ale převážná většina ruských legionářů do Svazu nevstoupila s nevyjadřovaným míněním, že sice bojovali proti sovětskému státu, ale ten nyní bojuje proti fašismu a na Sibiři za jejich zády se k moci nedostali demokraté, ale vojska admirála Kolčaka s protidemokratickým programem. Z těchto řad vyšel také R. Gajda. V roce 1943 se do popředí ČSV prosadil bývalý divizní generál R. Rychtrmoc, který opakovaně nabízel vytvoření českého vojska pro službu v německé armádě. Nacisté měli spíš zájem o české pracovní síly, což vstřícně a také pod nátlakem, navrhoval Emil Hácha, včetně mobilizace některých mladších ročníků. Ze Svazu válečníků nacisté vybírali funkcionáře pro kolaborantské organizace, také pro Národní souručenství. O. Bláha a R. Rychtrmoc byli popraveni 21. ledna 1946. Jejich činnost kompromitovala četnický sbor, z kterého vyšlo větší množství odbojářů.

Moravští národní socialisté (MNS)

Méně významná organizace s 311 členy, napodobující v programu i v organizaci nacistickou stranu. Chtěla organizovat Ochranný sbor jako obdobu oddílů SA a elitní sbor jako podobu SS. Sdružovala deklasované složky společnosti. Okupant trpěl především jejich propagandistické akce proti komunistům, lidové straně, národně socialistické straně a sociálně demokratické straně. Fašisté je označovali za strany demokratické a prohraní. Po roce 1942 jejich aktivita klesala.

Strana zeleného hákového kříže

Používala také název Národně socialistická česká dělnická a rolnická strana (NSČDRS). Navazovala na fašistické pokusy F. M. Mlčocha v Kroměříži a oficiálně vykryštovala v červnu 1939. Kopírovala nacistickou stranu v domnění, že okupanti ocení tuto angažovanost a pozvou ji do čela protektorátní administrativy. Symbolem strany byl zelený hákový kříž. Program strany byl dán požadavky okupační moci a zaměřoval se na boj proti liberální demokracii, proti Židům a proti marxistům, kam byla zahrnuta i sociálně demokratická strana. Organizačním principem měl být vůdcovský systém, kdy nikdo neměl být volen, ale každý měl být jmenován a nést odpovědnost jen k vyššímu vůdci, ne tedy k voličům. Pozdravem byla vztyčená pravice a zvolání „Českému rodu zdar“. 22. června 1941 vydala strana heslo o účasti Čechů v boji proti SSSR. Bezpečnostní služba měla ve straně své konfidenty. Strana dosáhla v roce 1941 2 100 členů. Vůdce F. M. Mlčoch byl 26. 4. 1946 popraven. Strana se mu rozpadla začátkem roku 1945. Nacisté stranu trpěli pro agitaci ve prospěch Německa.

Národně socialistická garda slovanských aktivistů v rámci Velkoněmecké říše (NSGSAVŘ)

Vysoce ambiciózní organizace s minimální členskou základnou. Nabízela se okupantům jako organizace schopná sdružovat slovanské dělníky ve prospěch nacistického programu. Nepodařilo se získat žádné Poláky, Slováky, Ukrajince a jen několik málo Čechů, nasazených na práci v Berlíně, Lipsku, Linci (a jeden byl až z Norska) přijalo členství, ale s požadavkem, že pojedou na sjezd strany do Prahy a dostanou delší dovolenou. V Praze se přihlásilo 80 členů, místní skupiny vznikly v Jihlavě, na Jemnicku a v Dačicích. Vůdcem strany byl P. Löffler. Propagovala nacistickou ideologii zejména v letech 1941–1942, od roku 1943 se již rozpadala. Pouze gestapo projevovalo zájem, převážně o členy nasazené v Německu.

Národní árijská kulturní jednota (NÁKJ)

Vystoupila 24. 5. 1939 jako oficiální spolek, navazovala však na Árijskou frontu z roku 1938. Jednota vydávala Árijskou frontu, ve které publikovala celá řada funkcionářů drobných fašistických stran, také B. Opletal, H. Tuskány, V. Maršík, B. Lain a funkcionáři Národního souručenství. Jednota byla aktivní ve východních Čechách a doporučovala aplikaci norimberských rasových zákonů v Čechách a na Moravě. V roce 1940 měla údajně podle svého vyjádření 2 000 elitních členů. Již v roce 1941 se stala málo významnou organizací. Nacistům vyhovovala protižidovská propaganda, především v letech 1939–1940.

Národní akční komitét (NAK)

Gestapo, bezpečnostní služba a funkcionáři nacistické strany dávali často ironicky najevo, že čeští fašisté zachovávají pluralitní systém z demokracie i v éře nacismu. Výtkám o neschopnosti se sjednotit měl čelit právě NAK. Vznikl 13. října 1939 jako střešní organizace s cílem sjednotit rozdrobené fašistické organizace. Pro nezáměr většiny „vůdců“ fašistických organizací, kteří se nechtěli nikomu podřizovat, se NAKu nepodařilo sjednocovací úkol splnit. 17. dubna 1940 se NAK se transformoval do jedné organizace s Protizidovskou ligou. Antisemitismus měl spojovat všechny české fašisty a kolaboranty.

Národní obec fašistická (NOF)

NOF vznikla již v roce 1926, v roce 1939 vstoupila do Národního souručenství, ale když se tu výrazně neuplatnila, v roce 1940 se zase osamostatnila. V čele stál náčelník tajné fašistické rady NOF J. Rydlo a od roku 1941 A. Břečka. Pro permanentní kritiku Emila Háchy a oficiální kolaborantské linie E. Moravce, byla 1. ledna 1943 definitivně rozpuštěna. Oficiální zákaz NOF je důkazem, že Háchova a Moravcova kolaborantská politika byla nacistickým aparátem chráněna, což by se nestalo, kdyby okupantům tato linie nevyhovovala.

Národní tábor fašistický (NTF)

Národní tábor fašistický vznikl 31. 3. 1939 z iniciativy R. Gajdy, aby našel pro sebe organizační základnu k proniknutí do aparátu okupované země. Na schůzi fašistických funkcionářů 18. 7. 1939 v Brně bylo vytvořeno nejvyšší direktorium s říšským náčelníkem J. Valou. Protektorátní Národní souručenství za vysoké finanční částky získalo ke spolupráci s NS nejen R. Gajdu, ale i J. Valu a jeho pobočníka K. Maria. Zamýšlené sjednocování se opět nedařilo. Vzájemná rivalita fašistických náčelníků byla neuvěřitelná, vyvěrá z toho, že politika přitahuje ambiciózní lidi. A vůdcovský princip uvedený touze jen nahrával. V případě, že by se podařilo NTF sjednotit fašistické organizace, vytvořilo by se hnutí o síle 27 000 osob, ale zůstalo jen u sjednocovacích iluzí. V roce 1941 byla oznámena likvidace NTF.

Národopisná Morava (NM)

Skutečně nebezpečná fašistická organizace moravsko-slováckých fašistů, žádajících připojení Moravského Slovácka k vazalskému fašistickému Slovensku. Požadavek se odůvodňoval moravsko-slovanským dialektem a tvrzením, že Moravští Slováci nejsou Češi, ale Slováci. Hitlerovská propaganda ochotně takové tvrzení prostřednictvím svých agentů v této organizaci podporovala, neboť se tím potvrzovalo Hitlerovo tvrzení, že Československo se rozpadlo samo a není a nebyl to životaschopný státní celek. Podobné názory mají dodnes sudetoněmecké krajské spolky v Německu. 15. března 1939 v Hroznové Lhotě bylo vydáno prohlášení J. Úprky (syna slavného malíře Úprky) a J. Vávry, že Moravští Slováci z Hodonína, Uherského Brodu, Uherského Hradiště a ze Strážnice se hlásí ke Slovensku. 16. 3. 1939 bylo zasláno podobné memorandum k rukám A. Hitlera s prosbou o realizaci tohoto požadavku. Okamžitě byla ze škol vytlačena čeština a místo ní se vyučovalo dialektem, učitelé a starostové věrní češtině byli zbaveni svého místa. Nacisté využili tohoto tlaku na Emila Háchu

a ten se obrátil o pomoc k říšským místům a k úřadu protektora. Na pokyn A. Hitlera byl návrh na odtržení části moravské země odmítnut a Německo tím prokazovalo, že plní ochranou úlohu nad protektorátem. Současně byla akce NM využita k tomu, že byla prosazena zásada, že Němci mohou být zaměstnáni i v protektorátní správě a několik německých nacistů bylo přijato do Zemského úřadu v Brně. Ti ovšem požadavky NM odmítli velmi razantně, ale Národopisná Morava nebyla zrušena, naopak pod dohledem gestapa nadále pracovala a v roce 1944 vstoupila jako kolektivní člen do České ligy proti bolševismu. Současně bylo protektorátním úřadům doporučeno, aby se Moravským Slováckům dovolila národopisná oslava v některém větším místě tohoto kraje. Úřad říšského protektora prosadil záhy zásadu, že Němec s trvalým bydlištěm v protektorátu má vysoká práva říšského občana a současně i práva občana protektorátu. Tím byla vytvořena možnost, aby protektorátní aparát byl za české peníze germanizován. Řada českých měst měla německé starosty, placené z českých peněz. Existovalo několik německých okresních hejtmanů a dokonce i jeden ministr v tzv. protektorátní vládě byl Němec jak poleno (Walter Bertsch 1900–1952). Ještě dnes si dovoluují sudetoněmečtí propagandisté tvrdit, že R. Heydrich byl zastánce protektorátní autonomie, ale jen za podmínky, že Němci budou postupně dosazováni na vedoucí místa. Tam, kde se Němec stal vedoucím úředníkem, musel jeho úřad či ústav okamžitě úřadovat i při vnitřním styku v jazyce německém. Němec přece nemůže mít za povinnost učit se jazyk porobeného národa. Dnes řada německých podnikatelů rovněž vyžaduje němčinu jako jednací jazyk a náš parlament odkládá přijetí zákona na ochranu češtiny. Podobný zákon například existuje i ve Francii.

Protižidovská liga (PL)

Extrémní fašistická organizace s podporou okupačních úřadů. Kontakty s dalšími kolaborantskými a fašistickými organizacemi. Mluvčím PL se stal H. Tuskány a V. Müller. Tiskovým orgánem byl Árijský boj, vedený V. Břetenářem. Protižidovskou kampaň vedl také časopis Úder. Články s protižidovskými náměty uveřejňovaly také další kolaborantské časopisy, např. Árijská korespondence, Vlajka i oficiální tisk Národního souručenství.

Strana českých fašistů (SČF)

Rychle se měnící uskupení, slučující se s jinými podobnými organizacemi a zase z ambiciózních důvodů odcházející a štěpící se. Domovským základem byla Zemská organizace fašistů v Čechách, která se v srpnu 1939 prohlásila za nezávislou na Národním táboře fašistickém. Vedoucím funkcionářem byl V. Janík, bývalý zemský náčelník NOF z Českých Budějovic. V roce 1940 se do čela probojoval dr. O. Lhota z Vysoké nad Jizerou. Sekretariáty pracovaly v Českých Budějovicích, Hradci Králové, Mělníku, Jičíně, jen na Moravě se nedařilo uvést je v život. Vyostřené osobní spory byly trvalou náplní stranického života.

Fašistické gardy (FG)

Vznikly v srpnu 1939 v návaznosti na Gajdovu gardu z předchozí doby, tehdy bylo evidováno 780 osob. Fašistická garda se nechtěla podřizovat Národnímu souručenství a pod vedením A. Pořízka se přetvořily na Ostravsku na Svatoplukovy gardy. Nejsou totožné se Svatováclavskou dobrovolnickou rotou z roku 1945. V roce 1940

se FG označované již jako Svatoplukova garda staly součástí Českého národně socialistického tábora - Vlajky. Přípravy k propojení obou organizací se konaly již v říjnu 1939. Nyní se tu uplatnil vliv Ryse-Rozsévače, předáka Vlajky. Ambiciózní plány na vytvoření 16 pluků se nikdy neuskutečnily. Garda se však pod tichým dozorem okupantů cvičila na Střeleckém ostrově v Praze. Pozdravem bylo zvolání „Vůdci zdar“ a uniforma se skládala z jezdeckých kalhot, vysokých bot, bílé košile s černou vázankou. Bílé košile a černou vázanku užívalo i Kuratorium pro východu mládeže. 8. 8. 1940 se gardisté podíleli na vlajkařském puči v Praze, v lednu 1941 již gardisté neměli nosit uniformu, byly zrušeny vojenské hodnosti gardistů a ti se počátkem roku 1943 rozpádli. Zamířili do jiných kolaborantských a fašistických organizací.

Drobné organizace

Je až neuvěřitelné, jak hnutí usilující o realizaci vůdcovského principu se dělilo a štěpilo. Vedle již uvedených fašistických a kolaborantských organizací je nutno připomenout ještě tyto: Národní akční komitét, Exekutiva bývalých vojáků, Hlavní vedení protektorátních fašistů, Ochraný sbor, Národně socialistické hnutí pracujících lidu, Svaz árijských mlynářů, Svaz vojáků z fronty, České árijské hnutí, Zemské vedení moravských fašistů, Železná garda (podle rumunského vzoru) a Českomoravská jednota (Praha) a Česko-moravská obec fašistická, odtržená od NOF.

Bezpečnostní služba a gestapo přihlížely poklidně k této rozdrobenosti. Na jedné straně je nutno vědět o vysoké pravomoci vedoucích funkcionářů gestapa a bezpečnostní služby, kterým se neměl nikdo vměšovat do otázek zdrojů pro získávání informátorské sítě. Fašistické a kolaborantské organizace žalovaly navzájem na sebe, zejména když se ucházely o finanční podporu a tudíž byly pod kontrolou. Jako celek hlídaly a kritizovaly oficiální kolaborantskou linii E. Háchy a E. Moravce a tím je nutily k efektivnější činnosti a vytvářely hrozbu alternativního řešení i případného podílu na moci.

Organizované a jednotné fašistické hnutí by činilo potíže okupačnímu režimu, dříve či později by si kladlo požadavky ve prospěch svých členů a nacisté se nechtěli k ničemu zavazovat, také vzhledem k plánům jak realizovat „konečné řešení české otázky“. A konečně tu byl permanentní tlak henleinovců pevně zakotvených v NSDAP a stále se nabízejících již během války, ale hlavně po válce, že jen oni budou spravovat Čechy a Moravu a v českých fašistech a kolaborantech viděli nekalou konkurenci. Proto na ně také donášeli informace i do ústředí NSDAP. Došlo i k provokacím proti české pravici, aby se nemohla osvědčit ve službách kolaborace, např. poprava pravicově orientovaných studentů a příslušníků inteligence.

Hrozí nám dnes fašismus?

Objektivní odpověď musíme hledat v důvodech, proč fašismus a jeho extrémní forma nacismus vznikl v minulosti. Vznikl tam, kde negativní jevy kapitalismu (tržní ekonomiky) nebyly zvládnuty demokratickými či reformistickými metodami. Vznikl i tam, kde konkurenční boje o světové trhy a zdroje surovin potřebovaly ke svému prosazení podporu silného státu. Uplatnil se u států, které usilovaly o dominantní postavení v určitém geografickém území a také tam, kde se usilovalo o postavení hegemonu nad celými bloky států a národů. Fašismus je také nástrojem v boji proti humanismu, demokracii, proti oprávněným a spravedlivým požadavkům neprivilegovaných vrstev. Uplatnil se i při zápase proti národně-osvobozovacímu boji v bývalých koloniích.

S otázkou fašismu je sepjata i problematika kolaborace. I v dnešních dnech se setkáme s pojmem novokolaboranti. Kde se tento termín vzal, kde má své kořeny? Na předchozích stránkách této publikace jsme popsali české kolaborantské a fašistické organizace a lze celkem spolehlivě odhadnout, že angažovanými členy uvedených organizací bylo na 300 000 Čechů. I když je to odhad, koresponduje dosti přesvědčivě s počtem osob, žádajících o německé státní občanství, byť nebylo vždy do konce války vyřízeno kladně. Také je možno se odvolat na počty osob stíhaných po válce pro kolaboraci, zradu, včetně těch Čechů, kteří prošli tzv. očistou a to podle dekretu z 27. října 1945 (malý dekret), tedy provinění proti národní cti. Je pravdou, že členové fašistických a kolaborantských organizací se snažili po válce proniknout do všech tehdy existujících politických stran a do veřejných funkcí. Často k tomu stačil odchod do pohraničí, kde o jejich aktivitách z let okupace nikdo nevěděl, ale v podstatě platí skutečnost, že převážná většina bývalých kolaborantů se nemohla uplatnit v té míře, jako v době protektorátní. Pro každou politickou stranu nebylo ctí a nepomohlo ve volbách, když se zjistil nějaký bývalý kolaborant či fašista na kandidátské listině a nebo v řadách funkcionářského aktivu. A jiná situace nebyla ani po únoru 1948, vždyť se zapíralo i členství v Kuratoriu. V bývalých kolaborantských a fašistických rodinách vyrostla nová generace, synové a dcery, dokonce vnukové a vnučky bez reálné možnosti realizovat své politické ambice. Těm všem se otevřela brána nových příležitostí v roce 1989. Konečně se nikdo nemusel stydět za spolupráci s Němci a s Německem, boj a kritika proti komunistům byla oceňována a globalizace poměrů nabízela další možnosti k uplatnění.

Fašistická ideologie nezanikla ani po roce 1945, zůstala zcela reálnou silou v sudetoněmeckých krajanských spolcích, které se sice formálně hlásí a pohybují v rámci demokratických právních poměrů v Německu, a záhy tomu může být i u nás, ale v hodnocení dějin českého národa tu přetrvávají henleinovská, nacistická hodnocení. A to je fašistické podhoubí, kterého se „sudetoněmečtí“ demokraté nedokázali do dnešních dnů zbavit. S vlastní fašistickou, nacistickou a imperialistickou minulostí ještě z let před první světovou válkou se nevyrovnali. S nimi ovšem je usmíření nemožné a nežádoucí. S demokratickými a antifašisticky orientovanými Němci nás nikdo nemusí smířovat, vzájemně jsme si pomáhali i v dobách Hitlerova teroru a perzekuce. Nelze zapomínat, že v Čechách a na Moravě docházelo i v minulosti ke stykům Čechů, Němců a Židů. Jeden etnický celek téměř zanikl, ne vinou Čechů. I proto je sblížení obtížné, Češi do budoucna měli být likvidováni jako etnický celek a na to také není možno zapomenout. Český národ si nikdy nekladl za cíl likvidovat Němce jako národní kolektiv.

Tím, že v české společnosti existovalo výše uvedené množství kolaborantských a fašistických organizací, se meziválečná politická scéna kompromitovala a nelze se divit, že obyčejní lidé, kolaborací a fašismem nezatížení, hledali novou orientaci. Zda správnou, to prokáží až následná léta.

Neonacismus a neofašismus je hrozbou i pro současný svět.

Nedopust'me jejich opětý návrat k moci !

Redakce: Ing. P. Rejř, CSc.

Připravil: dr. O. Tuleškov

Vydalo Křesťanskosociální hnutí ve spolupráci s OR Klubu českého pohraničí v Praze 10 jako svou 68. publikaci určenou pro vnitřní potřebu vlasteneckých organizací. Publikace neprošla autorskou ani jazykovou úpravou. Praha, duben 2002 Kontaktní adresa: JUDr. Ogňan Tuleškov, Na Čihadle 18, 160 00 Praha-Dejvice. Webová stránka: www.ksl.wz.cz E-mail: vydavatel@seznam.cz